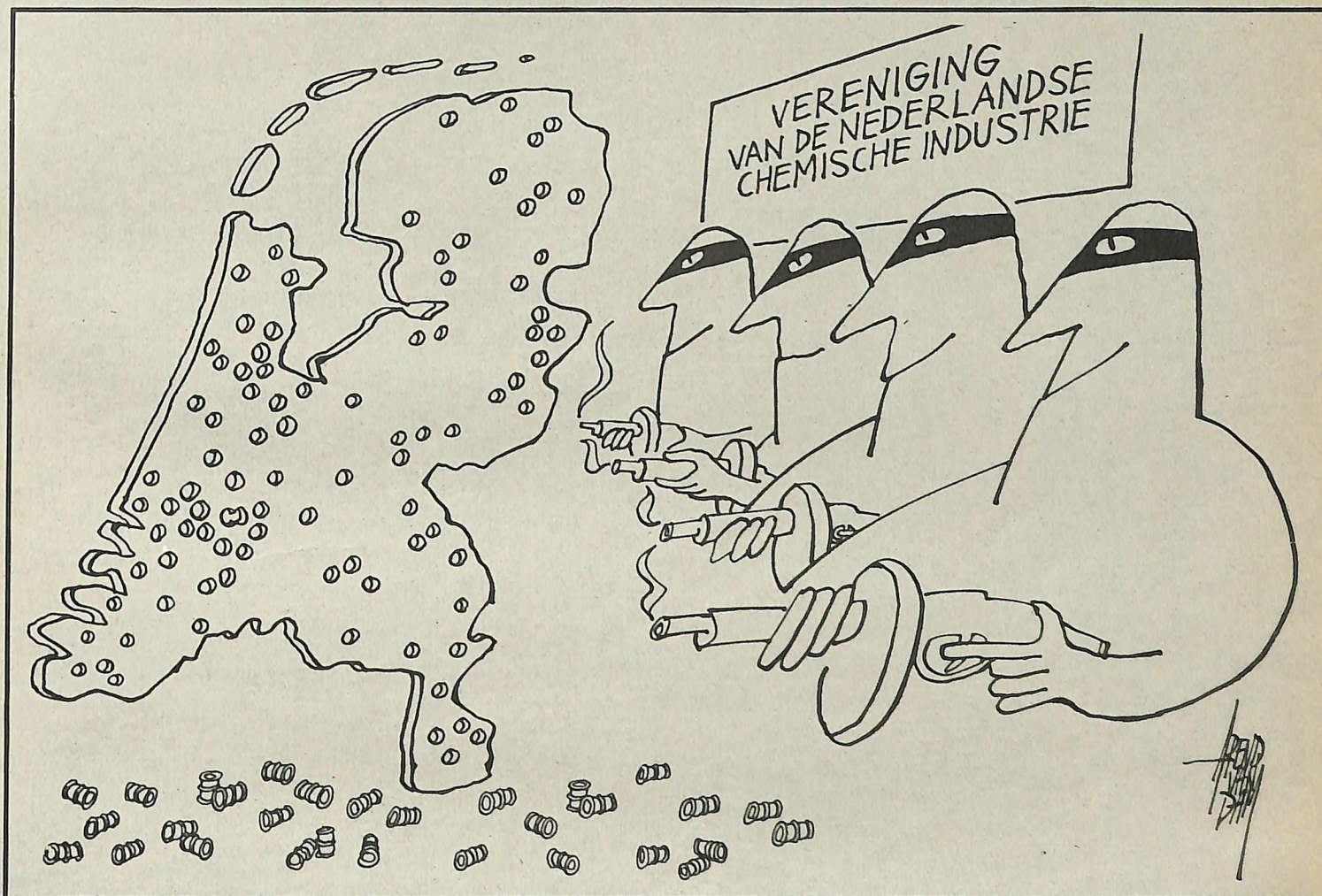

HUMANIST

Tweewekelijkse uitgave van het Humanistisch Verbond 36e jaargang nr. 3, 20-2-1981

Milieu-kriminaliteit: bedrijven die gifafval dumpen en overheden die hiervoor „wapenvergunningen” verlenen.

IN VERKLARING OVER DUMPING GIFSTOFFEN

HV HEKELT ONVERANTWOORDE HOUDING BEDRIJVEN EN OVERHEDEN

In een verklaring over het bedreigde leefmilieu in Nederland – waarin vooral wordt ingegaan op de dumping van giftige stoffen – dringt het hoofdbestuur aan op een solide wetgeving om zowel overheidsorganen als bedrijven die zich schuldig maken aan deze gifdumping, adequaat ter verantwoording te kunnen roepen. Het hoofdbestuur tilt vooral zwaar aan de afvalkwestie omdat velen die aansprakelijk gesteld moeten worden, hun verantwoordelijkheid momenteel proberen te ontlopen.

Het hoofdbestuur konstateert dat deze ontkenning van verantwoordelijkheid bij

velen een gevoel van machteloosheid veroorzaakt en acht het daarom noodzakelijk duidelijk vast te stellen wie precies aansprakelijk gesteld moet worden voor deze schandelijke dumpingspraktijken, „zelfs als zij niet meer wettelijk aansprakelijk voor hun handelingen zouden zijn”. Het hoofdbestuur spreekt hierbij van „milieukriminaliteit,” van toepassing op bijvoorbeeld de recente zeer verontrustende gifontdekkingen bij Broek in Waterland.

In de verklaring wordt medeleven betuigd met hen die door de nabijheid van een afvalstortplaats plotseling in angst voor de gezondheid moeten leven.

„Weliswaar zijn de stortplaatsen die nu worden ontdekt het gevolg van een periode waarin het gevaar van zulk afval

niet werd ingezien,” vervolgt de verklaring, „maar dit mag ons niet de ogen doen sluiten voor de ernst van de situatie; bovendien bestaat geen zekerheid dat met het afval dat nu ontstaat meer verantwoord wordt omgesprongen.”

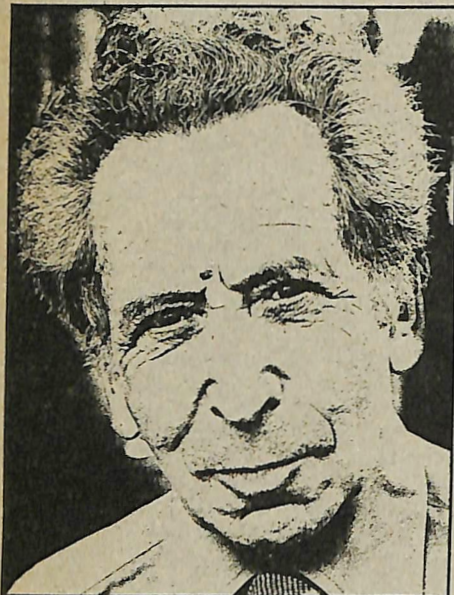
Mede daarom dringt het Humanistisch Verbond aan op een solide wettelijke basis waarop betrokken personen en instanties ter verantwoording kunnen worden geroepen.

Momenteel lijkt het er nog op dat deze verantwoordelijkheid veelal mét de vergiften op de vuilnisbelt zijn beland en alleen een nieuwe wetgeving waarbij deze verantwoordelijkheid precies en streng wordt geregeld, lijkt daarin verandering te kunnen brengen.

Hes van Huizen

OVER HUMANISME 2

door J. P. van Praag

UITGANGSPUNTEN

Kunnen we iets zeggen over de humanistische geesteshouding? Op zichzelf weinig: juist omdat de geesteshouding voorafgaat aan alle bewustwording. Maar we kunnen de geesteshouding verstaan door de uitgangspunten die er uit voortvloeien. Die uitgangspunten leren we kennen door te letten op uitspraken en opvattingen van humanisten hier en elders: bijvoorbeeld over rechtvaardigheid en overleven, bewapening en ontwikkelingssamenwerking, en ook over seksualiteit en huwelijk, opvoeding en moraal. Welke grondgedachten liggen opgesloten in dat soort uitspraken en opvattingen? Men kan die grondgedachten beschrijven als stellingen omtrent mens en wereld. Wat kenmerkt de mensen en de wereld in het humanistische spreken?

Zo menen humanisten, dat de mensen gekenmerkt worden door natuurlijkheid, verbondenheid, gelijkheid, vrijheid en redelijkheid. Nu beseffen humanisten natuurlijk wel, dat men ook het omgekeerde zou kunnen beweren: mensen zijn geschapen, zelfzuchtig, ongelijk, onvrij en onredelijk. Men kan uit de werkelijkheid niet afleiden, hoe het nu eigenlijk is. De eigenschappen die humanisten negatief zouden noemen, komen in de praktijk misschien wel vaker voor dan de positieve. Maar humanisten menen, dat die positieve eigenschappen het echte menszijn karakteriseren. Dat is hun „gelooft”, zoals dat uit hun geesteshouding voortkomt. Het is geen objectieve beschrijving van wat mens-zijn is, maar een standpunt omtrent het echte mens-zijn.

Humanist

Redactie en vormgeving:

Hes van Huizen

Humanist is een uitgave van

het Humanistisch Verbond

Oudegracht 152, Utrecht

Redactieadres:

Postbus 114, 3500 AC Utrecht

Telefoon: 030 - 318145.

Abonnementsprijs voor

niet-leden f 20,- per jaar

t.n.v. Humanistische Pers

postgiro 58, Utrecht.

Gedrukt op kringlooppapier

bij Brouwer Offset bv, Utrecht.

Natuurlijkheid betekent dan, dat de mensen uit de natuur zijn voortgekomen en daarvan deel uitmaken, mét hun bewustzijn dat onverbrekkelijk met hun lichaam verbonden is. Daardoor is ook de cultuur een voortbrengsel van de menselijke natuur. Mensen duiken gezamenlijk op uit de natuur; zij kunnen slechts met elkaar mens worden: daarin bestaat de menselijke verbondenheid. Dat wil niet zeggen, dat menselijk samenleven een idylle is; we weten wel beter! Maar het houdt in dat echt mens-zijn pas tot stand komt in het besef van op elkaar aangewezen te zijn. Hierbij sluit aan het besef van de menselijke gelijkheid. Men moet dat begrip natuurlijk niet letterlijk nemen: mensen zijn niet gelijk en humanisten koesteren dat ook helemaal niet als ideaal. Maar mensen zijn wel als mensen herkenbaar; ze zijn van hetzelfde geslacht en daarom behoren ze dezelfde rechten en plichten te hebben. Iets dergelijks geldt voor de vrijheid. In veel opzichten zijn mensen niet vrij. Maar wat men daarvan ook verder denkt, men kan niet ontkennen, dat mensen herhaaldelijk moeten kiezen. Hun levenspatroon is niet op dezelfde wijze vastgelegd als dat van de meeste dieren. Ze moeten hun leven – in samenhang met anderen – zelf vorm geven. Dat is geen kwestie van theoretische vrijheid van de wil, maar van een konkrete en onvermijdelijke keuzevrijheid. Tenslotte staat dit alles in het teken van de redelijkheid. Dat betekent alweer niet dat mensen altijd en alleen redelijk zouden zijn, maar het doet een beroep op hun bereidheid tot redelijke verantwoording en daardoor tot verstandhouding.

Met elkaar verschaffen deze uitgangspunten een humanistisch mensbeeld, dat noch vaag, noch gesloten is, zodat

ieder het toch voor zich zelf moet invullen. Is het nu mogelijk iets dergelijks te doen ten aanzien van het humanistische wereldbeeld? Inderdaad kan men ook dat in een aantal uitgangspunten omlijnen. Humanisten gaan er van uit dat de wereld erbaar, bestaand, volledig, toevallig en dynamisch is. Ook deze uitgangspunten behoeven enige toelichting om duidelijk te maken wat hun betekenis is in het humanistische denken.

De mens ervaart de wereld door middel van zijn zintuigen en zijn bewustzijn. De meest oorspronkelijke ervaringsvorm is die van de beleving. In de beleving gaat het ik als het ware op in de wereld; en hier ligt een aanknopingspunt voor – niet-godsdienstige – religieuze ervaring. Vervolgens kan de mens afstand nemen, onderscheiden en samenvatten: dat is de ervaringsvorm van de beschouwing. Beleving en beschouwing hebben elkaar nodig en vullen elkaar aan. Het besef daarvan is belangrijk wil het humanisme niet in dorheid verzanden. Nogmaals: humanisme is geen theorie, maar een belevingswijze, die men beschouwend kan verwoorden. Nu hebben beleving en beschouwing betrekking op een werkelijk bestaande wereld; dat wil zeggen dat de wereld niet opgevat wordt als een hersenspinsel of een schijnwereld, zoals in sommige wijsgerige systemen. Mens en wereld bestaan in onverbreekelijke samenhang. En die wereld is volledig, dat wil zeggen dat mensen het daarmee doen moeten zonder vertrouwen op buitenwereldse machten of krachten. Natuurlijk kan de mens steeds meer van de wereld ontdekken en zijn inzicht vergroten, maar het enige is toch de beleving en beschouwing van deze, toevallige, wereld. Toevallig, want we weten niet waarom of waartoe de wereld er is. We kunnen ook geen zin ontleen aan een wereld, die zich aan ieder besef van bedoeling onttrekt. We zullen zelf die zin aan ons bestaan moeten verlenen; in een wereld die voortdurend in wording is, dynamisch, misschien ontstaan uit een oer-explosie en mogelijk ooit terugkerend tot een samenballing van energie.

Men moet deze karakteristiek van een humanistisch mens- en wereldbeeld niet opvatten als een onaantastbaar gegeven. Er wordt in uitgedrukt wat de meeste humanisten blijkens hun spreken als grondslag van hun overtuiging aanvaarden. Maar dan nog zo, dat de één niet steeds dezelfde uitgangspunten beklemtoont als de ander. Ook zal het voor sommigen moeilijk zijn ieder van de uitgangspunten voor honderd procent te aanvaarden. Toch vormen ze met elkaar een vrij duidelijk beeld van wat er door humanisten gedacht wordt.

Daarin zit ook het gemeenschappelijke van de talloze schakeringen van humanisme: maatschappelijk, politiek, cultureel, filosofisch, en, niet te vergeten, in de persoonlijke vormgeving van het leven. Daarin is de ruimheid van het humanisme gelegen: het is niet niets, dat wil zeggen niet alles wat men er maar van zou willen maken, maar het is ook geen keurslijf dat de creativiteit beknelt. Integendeel, het doet voortdurend een beroep op ieders eigen vormgeving.

HUMANISTEN IN INDIA ROEIEN TEGEN DE STROOM OP

De aankomst in Bombay was geheel in stijl. Als een klassieke opera-ouverture zaten alle belangrijke thema's van de komende uren erin. Verwarring over afspraken, vertraging, met moeite een weg naar buiten banen, dwars door mensengekrioel; om beurten aangesproken door handelaars, bedelaars, regelaars, sjoemelaars. De taxi naar de stad maakt een reuze omweg, waarover mijn begeleider Abe Solomon zich geweldig druk maakt. Zwendelaars? Nee, mopperaars, want er zijn onlusten in de stad, hoort hij tussen twee stops waarbij van twee kanten haveloze moeders met baby's op hun arm een vragende hand door de open raampjes steken. Je zult je hart moeten pantseren, zegt hij melancholiek, terwijl tot me doordringt waar ik langs rijd. Eindeloze sloppen, krotten, mensen die hier en daar op straat liggen, temidden van vuiligheid en stank. Een stad van zeven miljoen mensen, bijna overal kapot, stoffig, behoeftig, druk, lawaaiig, warm, grijs-bruin, vaal-wit. Buiten het hotel een luidruchtige vakbondsdemonstratie. Binnen air-conditioning, een zacht bed, een glas bier en vollopend bad.

„Watertekort oorzaak rellen“, lees ik de volgende dag in de krant. In talloze huizen is er maar één uur watertoevoer. In de krottenwijken komt de tankwagen ook één keer per dag, een paar kruiken per vrouw.

Ik ben opeens wel heel erg in India, realiseer ik me de volgende dagen als ik enkele dagbladen lees. Tachtig procent van Bombay zal nog deze eeuw in een grote krottenzee veranderen, voorspelt een deskundige. Door immense overbevolking is er een grote zwarte markt van bouwstoffen ontstaan. Groentetoevoer stagneert ernstig. Geweldloze protestmarsen van boeren worden uiteengeslagen. Heb ik alleen maar oog voor de rottigheid om me heen? In de folder van het reisburo stond toch ook: „Bombay, de drukke metropool, verrast u met een snoer van heerlijke stranden, veilig ver van alle stadsgewoel?“

Hoe is het toch mogelijk, wat zoeken ze hier? vraag ik dokter Parikh, als ze me na een bezoek aan een sloppenwijk vertelt dat in de stad dagelijks zo'n 1500 nieuwkomers neerstrijken. Het antwoord is verrassend simpel: omdat ze het op het platteland vaak nog beroerder hebben. Het projekt Streehitakarini, dat dr. Parikh

leidt, is een van de weinige concrete sociale activiteiten die humanisten in Bombay uitvoeren. Maar het is een indrukwekkende onderneming, in een van eindeloos doorgolvende wijken waar textielfabrieken eilanden in een krottenzee vormen. Via zuigelingenverzorging, wordt contact met vrouwen gelegd. Het vertrouwen dat zij in dr. Parikh en haar medewerkers krijgen is de basis voor verdere activiteiten, zoals gespreksgroepen, naaikursussen, volwassenenschooling, geboortebeperving e.d. Alle emancipatie verloopt hier via vrouwen, niet-tegenstaande hun onderdanige positie.

Eind december bezoekt Casper Vogel voor het radioprogramma van het Humanistisch Verbond enkele humanistische organisaties in India. Aanleiding was het Tweede Wereldkongres van Atheïsten in Vijayawada. Op weg daarheen legde hij ook contacten met vertegenwoordigers van de Radical Humanist Association (RHA) in Bombay en van de Secularist Society in Poona. In deze laatste stad verbleef hij ook ruim een dag op de ashram van Baghwan Shree Rasjnees, liet zich niet bekeren, maar slaagde er wel in een boeiend radioprogramma te maken dat op zondag 8 maart zal worden uitgezonden (Hilversum 2 van 9.30 tot 10.00 uur).

Een humanist in India, het land van goeroes, tempels, heilige koeien en bijgelovige mensen. Maar dit land blijkt ook een eigen humanistische traditie te hebben en Casper Vogel ontmoette er strijdvaardige humanisten die zich verzetten tegen onderdrukking vanuit de godsdienst. Een godsdienst die onverbreekelijk samenhangt met honger, armoede, overbevolking en analfabetisme in dit land met zijn 670 miljoen mensen.

Roeien tegen de stroom op? Misschien, maar toch is het inspirerend te zien wat hier wordt bereikt aan bewustwording en reële verbetering van levensomstandigheden, stapje voor stapje.

Moedige humanisten

Abe Solomon, gepensioneerd vrijwilliger van de Radical Humanist Association (RHA), begeleidt mij tijdens mijn bezoek aan Bombay. Na 17 jaar in Brussel is hij weer terug, gedesillusioneerd bijna, in zijn vroegere stad. Hij is somber over de toekomst en wat zich tijdens mijn verblijf afspeelt lijkt zijn zorg te illustreren. Stormachtige taferelen in het parlement als de Nationale Veiligheidswet wordt aangenomen. Hoe is het mogelijk dat een land dat twee jaar geleden een eind maakte aan de alleenheerschappij van Indira Ghandi, opnieuw toestaat dat er een wet wordt aangenomen die het haar – zij het dit keer in wat meer bedekte termen – mogelijk maakt politieke tegenstanders zonder proces of zelfs maar een aanklacht een tijd lang in de gevangenis te stoppen? Ik ben in India in een tijd dat de premier van de deelstaat Tarnataka waarschuwt dat de democratie ernstig gevaar loopt, en dat de leider van de Lok Dal-partij gevaarlijke ontwikkelingen signaleert die opnieuw naar een „fascistisch regime“ kunnen leiden. Zelfs de voorzitter van de Senaat, Hidayatullah, konkludeert uit de niet aflatende machtsstrijd en politieke chaos dat India nog 5 à 6 jaar de tijd heeft „om te voorkomen dat het schip van staat zinkt“.

Alleen machten of moedigen kunnen openlijk zulke woorden spreken. Tot de laatsten behoren ongetwijfeld de paar honderd humanisten die zich via hun maandblad „Radical Humanist“ al jaren openlijk verzetten tegen de verkrachting van de burgerlijke vrijheden

Vuurlopen is een van de spektakulaire manieren waarop vanuit het Atheïstisch Centrum in Vijayawada volksbijgeloof wordt bestreden. Omdat alom wordt gedacht dat alleen heilige mannen op vuur kunnen lopen, werd ter gelegenheid van het Wereld Atheïsten Kongres door meer dan honderd mensen bewezen dat iedereen in India dat kan. De dikke laag eelt en het normaal aanwezige vocht in de voetzool leveren voldoende bescherming om zo'n vier, vijf passen over een dik bed gloeiend houtskool (ongeveer 500 graden) zonder problemen af te leggen. Hier Lavanams zuster Vidya, die lid is van het Indiase parlement.

INDIA, NIET ALLEEN EEN LAND VAN GO

en mensenrechten in India. Hun meest prominente woordvoerder is hoofdredakteur Tarkunde, vroeger lid van het Hooggerechtshof, hij kreeg een paar jaar geleden door de International Humanist and Ethical Union (IHEU) een prijs uitgereikt voor zijn verdienstelijke verdediging van humanistische waarden in India. De grootste betekenis van de RHA ligt waarschijnlijk in het beïnvloeden van de publieke opinie, want organisatorisch is er niet zo veel meer over van de door M. N. Roy gestichte beweging.

Roy is een hier ten onrechte weinig bekende figuur gebleven. Aanvankelijk socialist en later kommunist, is hij over de hele wereld actief geweest. Hij onderhield nauwe contacten met Lenin, Trotsky en Stalin; was betrokken bij de revoluties in Mexico en China en stichtte de Indiase kommunistische partij. Later veranderde zijn inzichten en werd hij tot vijand nr. 1 van orthodoxe kommunisten door het stichten van een radikaal democratische partij. Roy, die zeer actief was in de nationalistische beweging, keerde zich na de onafhankelijkheid van India tegen het hele partijstelsel, - dat hij ging zien als hindernis op de weg naar democratie, - en stichtte de radikaal humanistische beweging.

Roy moet een inspirerende figuur zijn geweest, want nu, 27 jaar na zijn dood praten alle mensen die ik ontmoet ten huize van de huidige RHA-voorzitter, J. B. Wadia, nog steeds met vuur over hem. Wadia was vroeger een gevierd filmproducent, de overige aanwezigen zijn werkzaam als rechter, advocaat, arts, tv-presentator, schrijver en oud-internationaal vakbondsambtenaar. Het lijkt een indicatie voor de kringen waarin de Radical Humanist Association zijn belangrijkste steun vindt. Veel jonge leden hebben ze niet. Gevreesd mag worden dat met deze generatie straks een belangrijk stuk georganiseerd humanisme in India op de achtergrond raakt.

De RHA heeft de meeste aanhang in New Delhi en Bombay, maar ook elders in India zijn humanistische groeperingen en organisaties. Velen daarvan zijn heel klein en werken op eenmansbasis. Uitgeverijtjes, boekwinkels, werkgroepen, en soms krachtige sociale bewegingen, zoals in Madras, in de zuid-oostelijke deelstaat Tamil Nadu.

In Poona woont, behalve de hier beter bekende Baghwan Shree Rasjnees ook prof. A. B. Shah. Hij is het hart van de Indian Secular Society, een kleine beweging die ook vrijwel alleen bestaat rondom het maandblad „The Secularist”. Enkele vrijwilligers werken mee aan dit blad, dat Shah leidt als een opinie-vormer. Zelf een geweldig erudiet wetenschapsman met een speciale kennis van de Islam (India's grootste godsdienstige minderheid), bepleit Shah voortdurend voor een staat die vrij is van godsdienstige beïnvloeding. Een typische intellectueel die door zijn kolleges, maar ook via een ander blad dat hij uitgeeft („New Quest”) op de bres staat voor geestelijke vrijheid en maatschappelijke veelvormigheid en verdraagzaamheid. Een opvoeder, een leraar in

hart en nieren die gelooft dat redelijkheid het beste antwoord is op het obscurantisme en het bijgeloof waarvan India zo doortrokken is.

Daarbij gaat het de Indiase humanisten, atheïsten en vrijdenkers niet om puur Westerse ideeën die wij zonodig India ongevraagd moeten opdringen. Nee het gaat hier om opvattingen die zo oud zijn als de Indiase cultuur zelf.

De Veda-geschriften, zo'n vierduizend jaar oud, worden algemeen beschouwd als de religieuze grondslag van India. Maar hier zie je weer eens hoe de godsdienst het alleenvertoningsrecht opeist van religieuze gevoelens; en daarmee bedoel ik gevoelens die te maken hebben met de verwondering over het mysterie van het leven en de verbondenheid van mens en natuur. Want hoewel de Veda-literatuur ontegenzeggelijk de bron is van het latere Hindoeïsme, met z'n Pantheon van 33 miljoen goden, kun je in diezelfde Veda's ook heel andere denkrichtingen vinden. Er zitten bijvoorbeeld ook duidelijk agnostische ideeën in, waarin de vraag of god bestaat vol-

komen in het midden wordt gelaten. Maar zelfs kun je in die heilige Schriften atheïstische opvattingen tegenkomen, waarin de idee van god meer als een uitvinding van de mens wordt gezien. Deze duizenden jaren oude humanistische denkbeelden zijn dus echt niet minder Indiaas, dan de verhalen uit de Bagavat Gita die ons tegenwoordig weer worden aangeprezen door de Hare Krisjna's op de Dam.

Vanuit het humanisme dat in India zelf zit, zijn er altijd zelfstandige kritische figuren geweest, die zijn opgestaan tegen de geestelijke onderdrukking vanuit de godsdienst, vooral omdat de godsdienst altijd weer onverbrekkelijk blijkt samen te hangen met India's grootste problemen: armoede, honger, overbevolking, onontwikkeldheid en analfabetisme. Grote figuren als Gora, Peryar, Kovoer, die hier toch nauwelijks bekend zijn, waren buitengewoon moedige mensen die, dwars tegen de heersende opvattingen in, dus in een hun vijandige samenleving, de strijd tegen het allesoverheer-

GOEROES, TEMPELS EN HEILIGE KOEIEN

sende bijgeloof aanbonden. Daarbij liepen ze als eerste altijd op tegen de macht van de baba's, lokale „oude wijze mannen“ die met veel heilig aandoende poespas de mensen bespelen. Ze voorspellen de toekomst en buiten de goedgelovige gewone mens uit als kwakzalvers. De humanistische voortrekkers bewezen dat het oplichters, „schijn-, heiligen zijn. Ze daagden de baba's uit om hun kunsten te vertonen onder wetenschappelijke controle, ze legden de mensen uit hoe ze bedrogen werden en op welke wijze ze zich konden bevrijden uit die ban van de godsdienst. Gora was ook zo'n vrije geest. Afkomstig uit een hoge kaste heeft hij zich in 1940 geheel ingezet voor sociaal werk onder de armsten, zelf levend van giften. Via demonstratieve acties trok hij aandacht voor zijn ideeën. Zo nodigde hij hoge officiële bezoekers in de stad ter plaatse persoonlijk uit hun dure hotels te verlaten en een eenvoudig onderkomen te delen. Siergewassen in de openbare plantsoenen verruilde hij eigenhandig voor groente, verwijzend naar de behoefte van de kastelozen. Gora's leven was één grote demonstratie eenvoud, solidariteit, waardigheid en geestkracht.

In het Atheïstisch Centrum dat hij stichtte, organiseerde hij huwelijksluitingen tussen mensen uit verschillende kasten (een sociale doodzonde), gezamenlijke maaltijden van hindoes en moslims waar zowel rund- als varkensvlees werd gegeten (een godsdienstig taboe), en organiseerde vrouwenstudiekampen, tal van kursussen voor volwassenen, reklasseringswerk, gezondheidszorg.

Sinds de dood van Gora in 1975 wordt zijn werk voortgezet door zijn oudste zoon Lavanam, samen met een hele familie van zo'n dertig broers, zusters, partners en kinderen. Vanuit het centrum wordt nu in een groot gedeelte van de monding van de Krisjnarivier aan een grandioos stuk samenlevings-opbouw gewerkt, nadat in de zeventiger jaren een cycloon alles wegvaagde ten koste van tienduizend doden. Hier maakt het Atheïstisch Centrum z'n ideeën van rationalisme, zelfvertrouwen en samenwerking waar op een manier die ik alleen maar imponerend en stimulerend kan noemen. Dit is het geheim van het Atheïstisch Centrum: de korte afstand tussen denken en doen. Want dezelfde handen die de lijken van de cycloon-slachtoffers opruimden, schreven artikelen waarin werd uitgelegd dat er in het rampgebied geen boze geesten huizen maar ziekten waartegen je je kunt wapenen. En het zijn dezelfde handen die deze artikelen zetten en drukken in het maandblad „The Atheist“ dat in het engels maar ook in de volkstaal Telugu verschijnt. In dit centrum is voor de tweede keer een internationaal kongres van rationalisten, vrijdenkers, humanisten en atheïsten gehouden. Al mag men dat „internationaal“ wel met een korreltje zout nemen. Van de duizend deelnemers waren er eigenlijk maar een paar uit het Westen, de VS, Finland, Engeland, de Bondsre-

publiek en Nederland. Wij hebben allemaal wel iets verteld over de omstandigheden waarin humanisten en vrijdenkers in het eigen land voor hun ideeën opkomen, en welke weerstand ze daarbij ontmoeten. Aan de reacties te zien was dat erg interessant voor de Indiase deelnemers, maar ik vond het natuurlijk belangrijker te ontdekken dat humanisme in India ook heel wat voorstelt. En dat wilden ze de wereld ook laten zien: dat India niet alleen maar een land is van goeroes, Baghwans, tempels, heilige koeien en bijgelovige mensen.

Niet alleen wij kijken ervan op dat India een eigen humanistisch te noemen traditie heeft, ook veel Indiërs zelf. Maar kunnen we veel anders verwachten in een land zo groot als een werelddeel, waar slechts een miniem percentage van de 670 miljoen inwoners (1/7 van de wereldbevolking) engels spreekt, in de meeste deelstaten de mensen slechts hun eigen taal spreken (en daarvan zijn er vele tientallen) en het overgrote deel van de bevolking niet kan lezen en schrijven? Voor de gemiddelde platte-lands-Indiër is de wereld niet veel groter dan zijn dorp en de onmiddellijke omgeving, waar het hindoeïsme in een meestal onnadrukkelijke vorm toch overal aanwezig is.

Daarom was dit kongres van „heel andere Indiërs“ in de eerste plaats voor henzelf zo inspirerend. Voor hen was het van het grootste belang om te ervaren dat ze niet alleen staan en dat hun inzichten over vrijwel heel India verspreid voorkomen en groeien in aanhang. En dat er zo'n sterke verwantschap is met het humanistische denken over de hele wereld.

India is niet alleen maar een land van tempels, goeroes, baba's en baghwans. Maar terwijl zo'n kleine duizend mensen bijeen waren op het Tweede Wereld Atheïsten Kongres had in dezelfde deelstaat Andra Pradesh de volgende in het

rijtje goeroes als Maharisji Maresh Yogi en Baghwan Shree Rasjnees, een vijftienduizend volgelingen bijeen gekregen. Zijn naam: Saty Sai Baba. Vijftienduizend mensen riepen hem toe: Maha Prabhul, de grootste van alle goden.

Net als Baghwan ziet hij zichzelf als een god, alleen Sayi Baba doet er nog het een en ander bij aan zogenaamde genezingen. Maar anders dan Baghwan die de meeste aanhang in het westen heeft, bezit de levende god Sai Baba ook en vooral een immense schare van Indiase aanbidders. Hun boodschap verschilt op het eerste gezicht niet veel. Liefde en innerlijke rust, beloofd door magnetische persoonlijkheden, geloofd door nooit eindigende rijen zoekers, onrustige dwalers en dolers. Misschien wel meer dan waar ook ter wereld zit India er vol van. En juist daarom kunnen we niet genoeg bewondering hebben voor de mensen die tegen die stroom van blinde goedgelovigheid oproeien.

En meer dan bewondering, want daarmee doe je toch nog te weinig.

Casper Vogel

Van het kongres in het Atheïstisch Centrum in Vijayawada zijn een reportage en een nabeschouwing uitgezonden in het dinsdag HV-radioprogramma Na vijven en zessen 13 en 20 januari jl.

Van alle India-uitzendingen zijn cassettes te verkrijgen à f 7,50 te storten op postgiro 58, t.n.v. de Humanistische Pers in Utrecht.

Meer informatie is te verkrijgen via postbus 114 in Utrecht. Daar kunt u ook nadere gegevens opvragen over de diverse bladen die geïnteresseerden voor een luttel bedrag rechtstreeks op de hoogte kunnen brengen van humanisme in India.

DRIE AVONDEN OVER BUITENLANDSE JONGEREN

In onze Nederlandse samenleving krijgen we steeds meer met buitenlandse jongeren te maken. Wat is nu precies dit zogenaamde tweede generatieprobleem? Wat zijn precies de problemen waar deze jongeren mee zitten? En hoe reageren wij als Nederlanders daarop? Wat kunnen wij er in onze omgeving aan doen? Genoeg vragen voor een drietal avonden.

26 februari: waar gaat het om?

17 maart: onderwijs en taal

17 april: beleid gemeente Utrecht

Deze drie avonden worden gehouden in het Erasmushuis, Oudegracht 152, Utrecht. De aanvang is 20.00 uur: de toegang is gratis.

Het zijn B5openbare avonden waarop volop gelegenheid is tot discussie.

Deze cyclus wordt georganiseerd door Humanitas en het Humanistisch Verbond in Utrecht. Iedereen is van harte welkom!

Wilt u meer informatie? Dan even bellen naar: Hans Schoonderwoerd tel.: 030-431003, Ank Brinkman tel.: 030-442573, Steven Spaargaren tel.: 030-435802

Honger naar kontakt

Uit de vele tientallen persoonlijke kontakten met Indiase humanisten vloeien een aantal verzoeken om meer informatie voort. Men weet heel weinig wat humanisten in bijvoorbeeld Nederland bezighoudt en is daarin erg geïnteresseerd.

Ik heb meer brieven ontvangen dan ik kan beantwoorden, wil ik enigszins recht doen aan deze honger naar kontakt.

Wie wil zo'n rechtstreekse correspondentie met een geestverwant in de derde wereld overnemen? Uw engels hoeft echt niet schitterend te zijn. De betekenis van een eenvoudig briefje kan al snel groot zijn voor beiden. Reacties graag naar postbus 114 in Utrecht, dan zal ik u telefonisch achtergrondgegevens verstrekken. (CV)

BRIEVEN VAN LEZERS

Uitzichtloos en de zin van het bestaan

In zijn artikel „Humanisme en modern christendom“ doet Erik van der Hoeven een poging om die twee te vergelijken. Met verschillende van zijn uitlatingen ben ik het helemaal niet eens, maar ik wil de „Humanist“ niet vol schrijven en beperk me dus tot een paar dingen.

Hij zegt, dat humanisme en christendom zich beide geroepen voelen iets te doen aan de uitzichtloosheid van het menselijk bestaan.

Uitzichtloos; dat zegt alleen de grootste pessimist; dat is doemdenken. De Romeinse wijsgeer Epictetus heeft al zo iets gezegd als: Het zijn niet de dingen, die goed of slecht, mooi of lelijk zijn, maar onze opvattingen over de dingen. Zo redenerend gelooft van der Hoeven dus, dat het bestaan uitzichtloos is. Als hij dit werkelijk zo vindt – maar dat betwijfel ik toch – moet hij wel een treurig leven hebben. Zijn artikel is daar niet mee in overeenstemming. Onder humanisten bevinden zich natuurlijk ook pessimisten en optimisten. Maar het humanisme gaat zeker niet uit van de uitzichtloosheid van het menselijk bestaan. Ook wanneer men vindt, dat het tegenwoordig moeilijke tijden zijn – wanneer vindt men dat niet – dan zal men moeten proberen daar wat tegen te doen en men zal tegenslagen moeten aanvaarden. Daar tegenover staan echter ook zo veel dingen, die men goed prettig, mooi kan noemen, als men er maar oog voor heeft. Als men belangstelling heeft voor een of ander – het doet er bijna niet toe wat – en zich daarin verdiept, brengt dat altijd een grote bevrediging met zich mee. Humanistisch is een zo volledig mogelijk mens te willen zijn. Deze ziet het onware, het slechte en het lelijke, maar ook het ware, het goede en het mooie. En hij is afkerig van zo 'n absoluut begrip als uitzichtloos. Een andere bewering, waar ik me tegen verzet is: „De zin van het bestaan is bij beide overtuigingen precair“. Het humanisme kent namelijk geen zin van het bestaan. Men kan maar niet twee woorden aan elkaar koppelen en denken, dat dat een betekenis oplevert. Het bestaan heeft geen zin, het is ook niet onzinnig. Het woord zin past er eenvoudig niet op. Wat is de zin van een keisteen? Daar is niets van te zeggen. De mens kan hem wel zinvol gebruiken, door hem b.v. te gebruiken voor verharding van een weg. De mens stelt zich een doel en

„Kreëer een formatieplaats voor een humanistisch geestelijk raadsman of -vrouw in een neutraal ziekenhuis in Uw regio“. Onder dit motto werd in het Utrechtse Erasmushuis een landelijke aktiedag gehouden, georganiseerd door een werkgroep van het Humanistisch Verbond.

De Landelijke Werkgroep Humanistische Geestelijke Verzorging (LWG-HGV) organiseerde de aktiedag. Zij is van mening, dat er zeker in de 97 neutrale ziekenhuizen die Nederland telt, meer aan professionele humanistische geestelijke verzorging gedaan zou moeten worden. De konfessionele ziekenhuizen zijn dan weer van later zorg.

Mei vorig jaar startte de werkgroep. Zij hield een enquête onder ziekenhuizen. Ongeveer de helft van de formulieren werd teruggestuurd. Daaruit bleek, dat in maar liefst tweederde van de neutrale ziekenhuizen, tussen de 33 en 66% van de patiënten onkerkelijk is. Maximaal een derde deel van alle patiënten vraagt om een specifiek humanistische geestelijke verzorging.

In bijna alle neutrale en confessionele ziekenhuizen samen bleek geestelijke verzorging aanwezig te zijn, maar slechts een kwart hiervan is humanistisch. Meer dan de helft van de neutrale ziekenhuizen is dan ook van mening, dat de humanistische verzorging moet worden uitgebreid.

tracht zo zinvol mogelijk te handelen. Daarom zegt de humanist wel eens, dat de mens zelf zin geeft aan zijn bestaan. We kunnen ons moeilijk voorstellen, dat de wereld een keer uit het niets is ontstaan, maar ook niet, dat hij er altijd – en ik bedoel altijd – zou zijn geweest. De woorden doel en zin zijn op het bestaan als geheel niet van toepassing. Ik voel me wel thuis in de wereld, want ik ben er een deel van. Ik vind het leven de moeite waard – en ik meen, dat de meeste mensen wel graag lang willen leven. Ik stel me zelf bepaalde doelen in het leven en probeer zo zinvol mogelijk te handelen. Maar waar het naar toe gaat met „het bestaan“, wat het doel ervan is, daarover is geen zinnig woord te zeggen.

J. Scheltens

Ethiek en politiek

Na de standpuntbepaling inzake bezit en gebruik van kernwapens door het hoofdbestuur is er nu blijkbaar behoefte aan een discussie over de verhouding tussen ethiek en politiek.

Die behoefte zal wellicht door velen worden gevoeld al doet de volgorde wat vreemd aan, zo iets als bij een popzanger die een plaat laat maken en daarna zangles neemt. De start hiertoe lijkt me niet erg gelukkig want de bijdrage van het hoofdbestuurslid Erik v. d. Hoeven komt bij mij over als een verwarrend verhaal vol met slordige formuleringen. Aan het slot van het artikel komt hij tot een drietal uitspraken

1. Humanisten moeten een ethiek formuleren „op praktische terreinen“. 2. Humanisten in allerlei maatschappelijke functies kunnen verwachten, dat zij door

De LWG-HGV gaat er van uit dat elk mens recht heeft om zelf te bepalen welke geestelijke verzorging hem past. Dat betekent voor de Nederlandse samenleving, waarin zich een verscheidenheid van geestelijke stromingen voordoet, dat er een pluriform aanbod moet zijn. De werkgroep denkt hierbij minstens van godsdienstige en niet-godsdienstige geestelijke verzorging. „Want een eenzijdig – godsdienstig – aanbod van geestelijke verzorging wekt de indruk, alsof van overheidswege slechts waarde wordt gehecht aan geestelijk leven dat geïnspireerd wordt vanuit het Evangelie“, aldus de werkgroep.

De Nationale Ziekenhuisraad ondersteunde deze visie in het in 1974 uitgegeven rapport „De dienst geestelijke verzorging in ziekenhuizen“, en in de nota „Identiteit en noodzaak van geestelijke verzorging“ van 1978.

De professionele humanistisch geestelijk verzorgers, humanistisch raadslieden genoemd, worden hiertoe opgeleid door het Humanistisch Opleidings Instituut. Momenteel zijn er 23 raadslieden in de

het hoofdbestuur geregeld aan zulke ethische uitgangspunten worden herinnerd. 3. Een uitspraak in konkrete politieke kwesties zoals b.v. in de vraag of de kerncentrale Dodewaard nu dicht zou moeten mag men van het H.V. echter niet hopen of vrezen.

De uitdrukking „ethiek op de praktische terreinen“ getuigt van een rommelig taalgebruik waarover discussie dus onmogelijk is. Wat wel opvalt is dat deze ethiek zich wel een oordeel aanmatigt over het bezit van kernwapens doch een oordeel van het gebruik van kernenergie, als zijnde een politieke kwestie, uit de weg gaat. De tweede uitspraak, waarbij tekortschietende humanistische gezagsdragers aan hun feilen worden herinnerd door een soort humanistische synode, getuigt van een denkrichting die humanisten ten stelligste moeten afwijzen.

De geschiedenis leert helaas dat het in deze aangelegenheden meestal niet bij herinneren blijft.

H. A. Olink, (Arnhem)

Nieuwe publikaties:

- Gedachten over persoonlijke hulpverlening vanuit het Humanistisch Verbond, een bundel van enkele artikelen, geschreven door R. Lukacs en J. P. van Praag. 30 blz. Prijs f 5,-.
- „Humanisme – doe er wat mee; in gesprek met jongeren“. 35 blz., prijs f 5,-. Te bestellen door overmaken van f 5,- per ex. op gironummer 58 t.n.v. Humanistische Pers te Utrecht onder vermelding van de gevraagde titel.

ziekenhuizen werkzaam. Ook een aantal humanistische vrijwilligers doen aan geestelijke verzorging in ziekenhuizen. Al zou je hun werk misschien niet met zo'n zwaar woord moeten betitelen. In elk geval houden zij vanuit humanistische visie contact met patiënten die daarom gevraagd hebben. Het komt zelfs vaak voor, dat het ziekenhuis in haar patiëntenfolder wel de mogelijkheid van humanistische geestelijke bijstand vermeldt, maar hiervoor geen geld over heeft. Ondanks de drieënzeventig cent die per bezet bed per dag aan geestelijke verzorging besteed mag worden.

Een aktiedag dus, om de strategie te bepalen. Hoe er naar te streven dat een ziekenhuis bij een toekomstige uitbreiding van arbeidsplaatsen voor geestelijke verzorging, ook een humanist in het pakket opneemt? Onder andere was er ter lering en vermaak daartoe een rolenspel bedacht. Waaruit weer eens bleek tegen hoeveel muren van onbegrip en onwil je op kunt lopen. Zoals de geneesheer-direkteur die zegt: „Onze pater hier is all-round, hij geeft een uitstekende algemene geestelijke verzorging, en voelt zich daarbij totaal niet gebonden aan zijn katholieke achtergrond”.

En het hoofd van de verpleegkundigen: „Bovendien heeft hier nog nooit iemand gevraagd om een humanist. Als iemand er om zou vragen, zullen we wel iemand charteren, zo humaan zijn wij wel!” Waarop de humanist alleen nog kan pareren met de uitspraak dat je natuurlijk eerst het aanbod moet doen, voordat er iemand op het idee kan komen om naar een humanistisch geestelijk verzorger te vragen.

Cees van der Hulle, centraal geestelijk raadsman: „Dat argument van die algemene geestelijke verzorger, die bestaat natuurlijk niet. Want zo gauw als je aan existentiële vragen bij mensen komt, is dat een visie op het leven. En deze is ófwel godsdienstig, ófwel niet-godsdienstig. Een algemene levensbeschouwing bestaat niet.” Als er in een ziekenhuis slechts plaats is voor een full-time geestelijk verzorger, zal die plaats volgens hem dan ook ópgesplitst moeten worden. En niet aaneengelijmd tot een algemeen geestelijk verzorger.

Sommige aanwezigen vertellen dat hen tijdens het gesprek met de ziekenhuisdirectie gevraagd wordt om uit te leggen wat humanisme is, en waarom humanistische geestelijke verzorging volgens hen dan zo noodzakelijk is. Cees van der

radio

NA VIJVEN EN ZESSEN
elke dinsdag 18.20-18.50 uur op Hilversum 2.

DE NIEUWE VRIJHEID 2
Zondag 1 maart 1981, 9.30-10.00 uur, Hilversum 2

Na het gevecht om de vrijheid, de strijd mét die vrijheid.
Samenstelling: Riëtte Kuin.

televisie

VIJF MINUTEN BEDENKTIJD
elke zondagavond 20.40-20.45 uur op Nederland 2.

Hulle: „Laat je hiertoe echter niet verleiden. Dat verzandt maar in oeverloze discussies van het welles/nietes-type. En het wordt aan een pastor of dominee toch ook niet gevraagd, waarom konfessionele geestelijke verzorging nodig is?”

Wilma v.d Eertwegh
Uit: Welzijnsweekblad

Eenzijdige beeldvorming van HV niet in overeenstemming met feiten

De groep verontruste humanisten heeft duidelijk gemaakt dat er bij sommigen een onjuiste beeldvorming over het Humanistisch Verbond is ontstaan: het HV zou vóór eenzijdige ontwapening, tégen Israël, en vóór partij-politieke standpunten zijn. Het is goed om die eenzijdige beeldvorming te wijzigen en in overeenstemming met de feiten te brengen. Laten we beginnen met de statuten. Zo spreekt artikel 2, lid 3 over „het streven naar een samenleving waarin vrijheid, gerechtigheid, verdraagzaamheid, eerbied voor de menselijke waardigheid en medemenselijkheid centraal staan”. En als doel wordt onder meer gesteld „activiteiten te ontwikkelen of deel te nemen aan activiteiten van anderen welke bijdragen aan het ontstaan van een samenleving van mensen, die zich hun verantwoordelijkheid voor zich zelf, hun medemens, de natuur en die samenleving bewust zijn.” (artikel 3, lid 3). In de toelichting op de beginselverklaring (aanvaard in augustus 1973) vinden wij ook enige belangrijke zinsneden over de verhouding levensóvertuiging en politiek. Het HV is „geen politieke organisatie (...) in de eigenlijke zin van het woord. Zij die het Verbond hebben opgericht hadden een beweging op het oog die iets anders zou voorstaan dan wat zij in hun politieke partijen belichaamd vonden. Dat wat iemand beweegt om zich te mengen in de partij-politieke

strijd, teneinde een menselijker samenleving te konstrueren, die beweegredenen en drijfveren dienen doordacht en bezielend doorleefd te worden” (blz. 11-12).

Het HV heeft geen voorkeur voor „een liberalistisch ingerichte maatschappijstructuur, noch voor een socialistische, een anarchistische of een syndikalistische.” Dat betekent niet dat „elke politieke overtuiging als zodanig zonder

DIALOOG

meer gerechtvaardigd (is) voor een humanistische toets. Het HV – uitgaande van een elementaire visie op de omstandigheden waarin de menselijke persoonlijkheid zich kan ontwikkelen tot volledig menszijn – stelt wel fundamentele eisen aan een samenleving.” Het HV houdt zich derhalve niet bezig met allerlei politieke uitwerkingen, „maar de samenleving moet van het humanisme uit wel onophoudelijk kritisch getoetst worden”, en dan met name als het gaat om vrijheid, gerechtigheid, verdraagzaamheid en eerbied voor de menselijke waardigheid en medemenselijkheid. Tot zover de toelichting op de beginselverklaring die door hoofdbestuur en ver-

ontrusten gemeenschappelijk wordt onderschreven.

Wie nu de kernwapenverklaring van september 1980 daar naast legt, zal zien dat deze zich niet uitspreekt voor eenzijdige ontwapening zoals velen schijnen te menen. Als de verklaring dat wel had gedaan, zou zij zich te ver op het gebied van de politieke uitwerking hebben gegeven, zoals bij het IKV bijvoorbeeld het geval is. Op grond van de scheiding van kerk en staat, moeten ook wij niet op de stoel van de politikus gaan zitten. Maar wij mogen wel op grond van onze beginselverklaring kritisch toetsen wat er op politiek gebied gaande is: dat is wat in onze kernwapenverklaring gebeurt. Het is in dat kader te betreuren dat slechts enkele tientallen leden de tekst van de kernwapenverklaring hebben opgevraagd, en vele opzeggers de tekst niet eens bleken te hebben gelezen. Met name van humanisten mag men een redelijker grondhouding verwachten. Hetzelfde geldt voor het bestaansrecht van Israël; ook dat is geen moment door het hoofdbestuur in twijfel getrokken. Ook hier mag verwacht worden dat men een onderscheid weet te maken tussen officiële standpunten en wat individuele humanisten aan opvattingen hebben. Alleen door redelijke waarneming en discussie kan onredelijke beeldvorming worden tegengegaan.

Rob Tielman

STILLE SCHOOL- STRIJD IN HET ZUIDEN

„In Limburg en Brabant is een situatie ontstaan waarin weer sprake is van een schoolstrijd. Door het toegenomen gebruik van voorbehoedsmiddelen en een andere leef- en denkwijze is het leerlingenaantal in het onderwijs fors gedaald. Door de sekularisering is de uitgesproken behoefte aan bijzonder onderwijs gedaald en groeit de vraag naar openbaar onderwijs sterk. Opgebouwde machtsposities in het bijzonder onderwijs worden niet makkelijk opgegeven. Daardoor wordt het openbaar onderwijs benadeeld. Er zijn in toenemende mate mensen die de „schoolstrijd“ nieuw leven in willen blazen. Niet uitdrukkelijk maar onuitgesproken. Een „stille schoolstrijd“ die niet in het belang is van de kinderen. Deze situatie is vooral in Limburg en Brabant aanwezig maar ook elders“. Aldus Lex van der Jagt, algemeen voorzitter van de Vereniging voor Openbaar Onderwijs (VOO) tijdens een perskonferentie in Roermond. De VOO is van plan in de komende tijd nadrukkelijker te wijzen op de ongelijke situatie tussen openbaar en bijzonder onderwijs. Bij het parlement, provincies en gemeenten zal nog sterker worden aangedrongen op het realiseren van keuzemogelijkheden inzake onderwijs en het recht doen aan de stijgende behoefte aan openbaar onderwijs via scholenbouw. (PC)

DEFENSIE STELT GV-KOMMISSIE IN

Het ministerie van defensie heeft een commissie ingesteld die zich gaat bezighouden met de verdeelsleutel voor de subsidies ten behoeve van de geestelijke verzorging in de strijdkrachten. Van humanistische zijde maken algemeen voorzitter Rob Tielman en hoofdraadsman Jos Sinke deel uit van deze commissie. Zoals bekend bepleit het HV een verdubbeling van het aantal humanistische raadslieden op grond van de sterk gestegen belangstelling voor de humanistische geestelijke verzorging.

WISSELINGEN IN HOOFDBESTUUR IN AANTOCHT

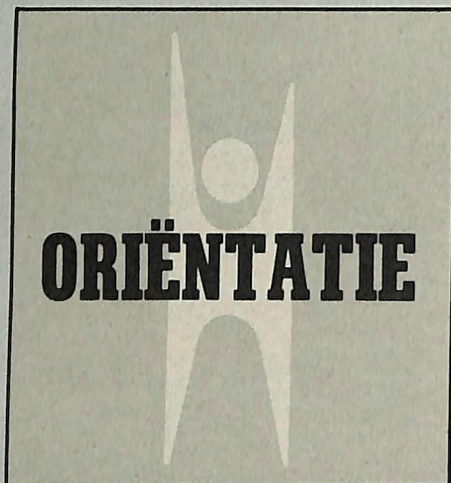
Op het komende kongres zullen een aantal wijzigingen optreden in de samenstelling van het hoofdbestuur. Algemeen sekretaris Anton Wichers gaat na een lange staat van dienst weg, en kandidaat-opvolger is Jan Schnerr. Als tweede sekretaris staat kandidaat Erik van der Hoeven.

De volgende nieuwe hoofdbestuurleden staan kandidaat: Anneke Krijnen (VVD-kamerlid en HIVOS-bestuurslid), Ab Eikenaar (werkt bij Unilever, voorzitter van Amnesty International en HV-vertegenwoordiger in het HOM), en Wim van Duyl (werkt bij de medische fakulteit

in Rotterdam en is lid van de taakgroep wetenschappelijk werk). Ook gaan er enkele leden het hoofdbestuur verlaten: Frits Bolkestein, Paul Postma, René Diekstra en Jan Willem Sentrop. In de meeste gevallen omdat zij een te drukke werkring hebben om nog genoeg tijd beschikbaar te hebben voor het vele bestuurswerk.

HET ONGELIJK VAN FEDDEMA

Het HV kan niet worden verplicht een programma uit te zenden waarvan de inhoud door de TV-redactie is afgekeurd voor vertoning op de beeldbuis. Een opname in de studio geeft geen enkele garantie op een TV-uitzending, tenzij anders is afgesproken tussen de redacteuren en de betrokkenen. Het recht op vrijheid van meningsuiting zoals neergelegd in de Grondwet en het Verdrag van Rome verplichten een zendgemachtigde evenmin tot de een of andere uitzending. Artikel 10 van de Omroepwet

geeft een zendgemachtigde eveneens een zekere bevoegdheid in deze.

Dit had dr. J. P. Feddema, docent niet-westerse sociologie aan de VU in Amsterdam, natuurlijk kunnen bevroeden vóór hij het HV op 20 januari jl. in een kort geding daagde voor de arrondissementsrechter in Utrecht, mr. V. J. A. van Dijk. Feddema wilde een „vijf minuten“-opname waarin hij sprak over actieve geweldloosheid en de zogenaamde „derde weg“ persé op televisie hebben. De redactie had voor de opname al ernstige twijfel getoond over de tekst, maar niettemin de opname voltooid. Voor de onduidelijkheid die in dit stadium mogelijk is ontstaan, heeft de redactie later ekskuses aangeboden. De eindredactie TV hakte de knoop door en besloot de film niet uit te zenden.

Dr. J. P. Feddema bleef echter aandringen en kreeg in uitgebreid telefonisch en schriftelijk contact met de TV-redactie te horen dat zijn bijdrage niet voor uitzending in aanmerking kwam. Het programma paste niet in een reeks uitzendingen over actieve geweldloosheid en bovendien had Feddema zich niet aan de afspraak gehouden. Hij wenste ruimschoots aandacht te besteden aan de „derde weg“ (het evangelie als politiek konfliktmodel tussen kapitalisme en so-

cialisme). Meermalen had de redactie hem erop geattendeerd dat in de bedoelde programmareeks aandacht geschonken werd aan actieve geweldloosheid als principe en methode en zeker minder als politieke keuze.

De rechter stelde het HV in het gelijk. Geen sprake van beperking van de vrijheid van meningsuiting dus. Geen sprake van verbreking van een (niet bestaande) overeenkomst tot uitzending. Wezensvreemde zaken trouwens voor een zich humanistisch noemende organisatie, dunkt me. Dr. J. P. Feddema wilde het op de spits drijven in een vantevoren verloren zaak. Het konfliktmodel van het evangelie als de „derde weg“? In elk geval de fanatieke drang van een hooggeleerd heer. (PC)

HV: EUROPESE OPLOSSING VOOR ZIGEUNERS

Behalve de verklaring over giftige afvalstoffen heeft het Humanistisch Verbond samen met Humanitas een verklaring uitgegeven over de positie van zigeuners. Hier wordt gesteld dat er sprake is van een diepe kloof tussen de vaak overgeorganiseerde westeuropese wereld en het leven dat de zigeuners leiden en dat deze niet bereid, noch in staat zijn hun eigen identiteit prijs te geven, dus te integreren.

Humanitas en HV erkennen het recht op zelfbestemming en zelfontplooiing van zigeuners ten volle en pleiten voor een Europese oplossing (en instelling van een soort Europees staatsburgerschap). Hierdoor zou het mogelijk kunnen zijn dat de zigeuners ruimte wordt geboden tot het beleven en ontwikkelen van hun eigen mentaliteit, eigen cultuur en eigen levenswijze. (HvH)

KONFERENTIE OVER VERHOU- DING HUMANISME EN CHRISTENDOM

Op zaterdag, 14 maart a.s. zal in het gewest Utrecht/t Gooi in Soestduinen een conferentie worden gehouden over Perspektieven van de verhouding tussen humanisme en christendom in het komende decennium. Een vijftal sprekers, vertegenwoordigers van verschillende stromingen in christendom en humanisme zullen een korte inleiding houden, waarna zij in een forum met elkaar en met de deelnemers aan de conferentie in discussie zullen gaan.

De deelnemers ontvangen van te voren stellingen en ander dokumentatiemateriaal. De kosten bedragen, inclusief lunch, f 7.50.

Opgave tot deelname vóór 1 maart zenden aan het Centraal Bureau te Utrecht, t.a.v. J. de Leede. Er is plaats voor max. 60 deelnemers.

De conferentie begint om 10.15 uur en eindigt om 16 uur.